

Забута мелодія

Про книгу

Після конфлікту з батьком молода скрипалька Романа переїжджає до провінційного містечка й починає працювати в музичній школі. Яюсь серед мотлоху на стриху старого будинку вона знаходить скрипку, ноти невідомої мелодії і лист. Кому належало все це? Хто жив тут раніше? Тепер їй потрібно пізнати таємницю й повернути пам'ять про несправедливо втрачене, про незвичайну забуту особистість. Крок за кроком Романа розплутує клубок чисісь давньої історії, яка оживає й змінює не лише її життя...

Оксана Сайко

ЗАБУТА МЕЛОДІЯ

Той будинок уже давно чекав на мене. Застиглий, оповитий своїми таємницями, минулим і снами, він зустрів мене привітно. Так, наче з новим мешканцем, що переступив його поріг, дім сподівався знову повернутися до життя. Відгорнувши важкі запорошені гардини й відчинивши вікно, я впустила в кімнату трохи надвечірнього сонця. Вітер увірвався разом із запахами матіоли й притомленого спекою саду. Повітря все прозорішало, вияснювалося і бриніло химерною мелодією вечора. До шиби зазирали, похитуючи галуззям, розлогі яблуньки, встелена моріжком стежка кликала до старої рипливої хвіртки... Будинки на протилежному боці вулиці поглядали на мене з цікавістю — привітними причепуреними вікнами у вазонах і білим мереживом фіранок. Ця приємна провінційність, де час спливав розмірено, дещо повільно, навіювала відчуття спокою й захищеності. Мабуть, саме такими були мої перші враження, коли я взялася облаштуватися в чужому мені місті, де мало розпочатися моє нове життя. Хоча, щиро кажучи, не люблю цього означення. Так називають переміни, але чи завжди вони здатні щось змінити в самій людині? У цьому я ніколи не була впевнена.

За тих кілька тижнів, відколи я тут, батько написав мені тричі. Його листи були сповнені суму, спогадів і роздумів щодо мого майбутнього. Подеколи від них віяло й запопадливістю, якою він немовби намагався загладити свою провину. Я знала, що він мучиться, і відчувала зловтіху. «...Ти пам'ятаєш свої мрії? Ми так часто обговорювали їх із тобою... Адже я теж жив тими мріями, мовби вони були й моїми. Я завжди бачив тебе кимось більшим, аніж просто посереднім музикантом. Хіба ж ця втеча — не зрада мрій? Бо інакше, ніж втечею, твій вчинок назвати не можу. Хоча, я тебе розумію, тобі хочеться бути незалежною... І це бажання, безсумнівно, заслуговує на

повагу. Але якими бачиш ти свої перспективи в цій провінції, у звичайній музичній школі? У твоєму вчинкові бачу дитячу впертість, надмірну емоційність, егоїзм... Здається, у свої двадцять ти не дуже подорослішала. Я здогадуюся про твої відчуття й розумію тебе. Можливо, дивно, але я зовсім не впевнений, чи не вчинив би точнісінько так, як вчинила ти... Але зрозумій, Ромо, у твого батька теж можуть бути почуття (саме так, ідеться про почуття, а не про якісь чоловічі слабкості чи потреби) та й, зрештою, життя триває... Про це я повторюю тобі вже не вперше. Можливо, з часом ти зрозумієш і пробачиш мене. А ще — сприймеш Юлію неупереджено й будеш до неї прихильною. Я хочу лише, щоби трапилося це якнайшвидше, щоб ти повернулася, щоб усе було в нас, як раніше! Напевно, про все це треба б розмовляти віч-на-віч, інакше це нагадує безглуздий непочутий монолог... А я так хочу, щоби ти почула мене!»

Я перечитувала його листи безліч разів. Сама не знаю навіщо. Ніби намагалася вичитати в списаних нерозбірливим почерком рядках щось іще... Я відчувала його зітхання, бачила його зморшку на чолі і смуток в очах... Мене пронизував жаль, що вже за хвилину перетворювався на роздратування. І все буде в нас, як раніше? У тих словах мені вчувалася відверта брехня. Так грубо й безжально брехати можуть лише малим дітям.

Я іноді вмикаю «Карміну Бурану»^[1]. Софія віддала мені свій старенький програвач, справжній антикваріат, який у неї десятки років припадав пилюкою на стриху^[2], і кілька платівок із симфонічною й оперною музикою, яка так пасує до цього старого будинку і, схоже, йому до вподоби. Цю музику можу слухати без кінця. Щось є в ній таке, що заворожує, вона сповнена містичності. Хоча теми її аж ніяк не пов'язані з жодною містикою. Можливо, Орф надавав тим гімнам

весни якогось сакрального, мало не магічного значення? Древні німецькі тексти, написані латиною, його вражали, як вражають народні епоси й балади чи біблійна «Пісня пісень» своєю наче простою, та водночас незбагненною поетикою, освяченою чуттями.

Ми з батьком слухали «Карміну Бурану» найчастіше. Разом ми часто слухали музику, читали вголос одне одному книжки, особливо Ремарка, розважали себе таким собі домашнім театром, декламуючи в ролях «Гамлета», щоразу сперечаючись, хто цього разу буде принцом данським; переглядали поважні фільми, з кінцівкою, яка спонукала до сумовитих роздумів чи надій, або не надто мудрі розважальні програми, дотепно коментуючи їх... Ми влаштовували прогулянки за місто разом із батьковими друзями-інженерами, смажили на вогнищі м'ясо, прогулювалися містом, розмовляючи про все на світі... Він терпляче вечорами слухав мою гру на скрипці, нудне розучування музичних п'єс, етюдів та варіацій, іноді засинаючи під ці звуки.

Це від нього я успадкувала дивний потяг до старих речей, які пахли давниною й чиймись невідомими історіями. На полицях із книжками зручно вместилося старе повоєнне радіо, з якого тепер неможливо було видобути ані звуку, хіба що прикре шипіння. Приймач так і лишився налаштованим на радіохвилі п'ятдесятилітньої давнини. А ще — пожовклі світлини татових родичів у старих тьмяних рамках, мікроскоп татового батька, який був біологом, і його німецька друкарська машинка — трофей із війни; несправний патефон, якого батько виміняв за колекцію значків... Підвіконня було заставлене мідними й глиняними збанками, розмаїтими вазочками й тарілочками, а на стіні — баварський гобелен і старі картини.

Ми були справжніми друзями. Мабуть, рідко в кого бувають такі стосунки, як у нас із батьком. Після смерті матері ми зблизилися ще

більше, відчайдушно долаючи самотність, безпорадність та біль. Хоча мені завжди здавалося, що цю втрату батько пережив навіть важче, ніж я. Та й не дивно, мені тоді було лише одинадцять...

Напевне, без мене йому довелося б зовсім кепсько. Я була єдина, заради кого він продовжував жити. Бувало, він пильно вдивлявся в моє обличчя, ловив усмішку, прохав, щоб я всміхнулася ще раз, бо вона нагадувала йому усмішку мами... То раптом уривав розмову, змовкав, похмурнів, помітивши якийсь мій порух, що теж був йому до болю знайомий. Він досі шукав у мені мамині риси, він продовжував кохати її вже в мені. А кохав якимось дивно, так невимовно, з якоюсь тугою чи з передчуттям чогось непоправного. Він міг довго спостерігати за нею, замислено, з ледь помітною усмішкою — як вона готує їжу чи штопає шкарпетки, то брав її собі на коліна й тримав, обхопивши стан, похитуючись немов у такт якійсь беззвучній мелодії, яку наспівував чи, радше, медитував, ворожив подумки. То, мов хлопчисько, підкрадаючись ззаду, цілував її в шию й завмирав, занурившись у волосся... Я не пам'ятала маминого обличчя. Не могла б розповісти, якими були її очі чи уста. Вона запам'яталася мені в ореолі доброго смутку, немов ікона. Уже сама її присутність навіювала світлий спокій. Пам'ятаю її тепло, коли вона тримала мене на руках, стук її серця, коли тулилася до грудей...

Я й досі вірно бережу в пам'яті всі мамині пісні й казки, наче вони були почуті лише вчора. Пам'ятаю, як вона грала на старій дідовій сопілці. Мелодії чомусь виходили в неї такими сумними, що краляли мені серце, і я починала плакати. Тоді мама відклала сопілку, обіймала мене і сміялася з моєї надмірної вразливості. А я пручалася, нібито соромлячись своїх сліз, а за хвилину вже сміялася разом із нею... Малою я бавилася з тією сопілкою, немов із лялькою. Я часто виймала

її з футляра, тримала в руках, гладила й розмовляла, немов із живою істотою, але ніколи не наважувалася видобути з неї бодай звуку — вона досі берегла дотик маминих вуст та пальців.

Хвороба, що виявилася так зненацька, спалила її. Це сталося настільки швидко, що ми не встигли збагнути. Втрата здавалася неможливою й безглуздою. Пам'ятаю, після похорону батько на цілісінький день зачинився в кімнаті. Увечері, знесилена страхом і самотністю, я нарешті постукала в двері. У відповідь озвалася тиша. Раптом мене пронизав такий нестерпний розпач, що я зайшлася плачем. І тоді рипнули двері, і я вже не бачила, тільки відчувала міцні обійми і плечі, що тремтіли в німому плачі. Тяжко схлипнувши, батько бурмотів вибачення, обіцяючи більше ніколи не покидати мене саму. Потроху він отямився. Я здогадувалася, що це вартувало йому неабияких зусиль. Лише завдяки мені він не впав у депресію й не спився, не втратив відчуття сенсу й не збожеволів. Принаймні він часто це повторював.

Але минув час, і одного дня, повернувшись з училища раніше, я побачила в нашій вітальні дівчину, трохи старшу за мене, зодягнуту в батькову картату сорочку. Вона знітилася й утекла у ванну. Батько, повернувшись із горнятком чаю з кухні, почервонів і розгубився. Таким я бачила його вперше.

— Це Юлія... Я тобі зараз усе поясню... — пробурмотів він. — Ми готували бульйон, вона пролила жирну юшку на блузку, і я дав їй свою сорочку. А блузку ми запрали... Як гадаєш, пляма може залишитися?

У хаті справді ширилися дразливі пахощі супу. Батько виглядав зовсім безглуздо, і мені чомусь стало соромно за ту його безглуздість. Це відчуття сорому роздратувало мене.

— Що ж, непогано влаштувалися, — тихо промовила я й пішла, грюкнувши дверима.

А ввечері батько намагався поговорити зі мною. Він розводився під зачиненими дверима моєї кімнати, що в них усе поважно й вони кохають одне одного... Усі ці слова вражали мене й водночас видавалися позбавленими сенсу. Я була надто розчарована. Ніколи б не могла собі й уявити, що це може статися саме з моїм батьком. А як же ж мама? Хіба це не було зрадою навіть тепер? Невже він міг про все забути за якихось там десять років? І потім, що він міг знайти в тому дівчиську, трохи старшому за мене? У що він міг закохатися? У її вроду й молоде принадне тіло? І оці свої ниці інстинкти він називає коханням? І все з його слів таке невинне й грайливо-недбале, немов дитячі пустощі... «Ми готували бульйон, ми запирали блузку...» І як він міг опуститися до такого?

Відтоді я уникала його. Поверталася додому якомога пізніше, зачинялася в кімнаті... Після кількох невдалих спроб поговорити, батько вирішив вичекати, вважаючи, що для нашого порозуміння потрібен час. Але він помилився. Між нами виросло відчуження, яке було вже не так просто здолати. Перебування під одним дахом стало для мене нестерпним.

Тепер ця музика дарувала мені миттєву ілюзію, що нічого не змінилося. Дивно, але саме вона досі тримала зв'язок між мною та батьком. Наскільки ж сильні асоціації! Мабуть, я мала б зненавидіти їх, але я ними тішилася.

На той час я вже була переконана, що наше життя визначає випадок. Сліпий він чи ні, це, зрештою, не має ніякого значення. Якби не дзвінок Софії, подруги, з якою навчалася в училищі, я б, напевно,

ніколи й не опинилася тут. Як усе складеться, я не уявляла. Але до змін була налаштована рішуче.

— Мені потрібно кудись поїхати, — сказала я Софії. — Поїхати і все, розпочати зовсім інше життя. Інакше я зараз не можу.

— Щось трапилось? Це пов'язано з нещасливим коханням? — стривожено запитала Софія.

— Не зовсім. Це пов'язано з батьком.

— Тоді в чім річ? Приїжджай до мене. У нас якраз є вакансія на місце вчителя у клас скрипки, попередній звільнився... Я поговорю з татом, не буде жодних проблем. Житимеш у нас, або можна винайняти квартиру. Якщо хочеш, поцікавлюся...

Я була вдячна, що в ту мить Софія тактовно ні про що мене не розпитувала. Уже за кілька днів по розмові я зібрала речі й сміливо вирушила у своє майбутнє.

* * *

Я завжди любила малі містечка. Від них віє спокоєм. Вони приймають привітно, радо. Вони зовсім не ворожі, не зарозумілі й не насторожені до чужинців, як, здебільшого, міста великі, від яких ніколи не знаєш, чого чекати. Маленькі міста сповнені якоїсь ліричної старомодної музики, яка літає в повітрі разом із запахами рясних садів та городів, нагрітого сонцем асфальту, печеного хліба, сливового повидла, присмажених шкварок; котиться разом із порохом вуличками... Підхоплена вітром, кружляє над черепичними дахами й високими димарями, які ще пам'ятають сажотрусів, заплутується між окатими вікнами, смугастими парканами, гойдається в галуззі дерев, шелестить у листі...

Востаннє я була у Вільшані пів року тому, гостюючи в Софії на канікулах. Її батько, Степан Васильович, був директором музичної школи, духовиком. Цей високий огрядний чоловік своєю появою пожвавлював усе довкола, його бас лунав гучно, бадьоро і владно. Він полюбляв міцні словечка й жарти та іноді напускав на себе суворість, що, на його думку, пасувало директорській посаді. Хоча цій суворості ніхто не вірив, про що Степан Васильович, звісно, й гадки не мав. Добродушність великої дитини проглядала з усіх його манер. А Софіїна мама — повна протилежність своєму чоловікові. Делікатна й маленька на зріст, пані Ярина викладала гру на домбрі й пекла смачні тістечка. Софія була схожа на батька. Така ж життєрадісна, енергійна, висока, дебела, з рудавим кучерявим волоссям і великими зеленими

очима. Зауваживши мене на пероні, вона кинулася бігти назустріч, зламала підбора, та це не викликало в неї відчуття жодної прикраси.

— Не уявляєш, наскільки я рада!.. — повторює вона, то накульгуючи, то стрибаючи на одній нозі, намагаючись допомагати тягти мою валізу з підбором у руці. У неї кумедний вигляд, і я не стримую сміху. Софія підхоплює мій сміх, ми обіймаємося, скачемо, мов діти... Уперше за останній час я почуваюся втішеною. Мені справді треба було сюди приїхати. Дорогою Софія без упину щось розповідає. З'явився новий учитель у класі баяна — і вона вирішила схуднути, щоб йому сподобатися, тож тепер сидить на нестерпній дієті, відмовляється від тістечок, які щонеділі пече мама. Ми не бачилися два місяці, а здається, що цілу вічність. Ми досі немов ті ж безтурботні студентки, які хихотіли з найменшого приводу під час лекцій, прогулювали заняття, сиділи годинами в кав'ярні й грали на вулиці, зорганізувавши свій гурт не стільки заради заробітку, скільки заради втіхи.

— Але мені досі важко повірити, що ти таки зважилася приїхати. Я думала, ти під впливом емоцій... — не встигли ми переступити поріг, як Софія одразу потягла мене на кухню й, незважаючи на мої протести, взялася розігрівати суп.

— Що ти маєш на увазі? — запитала я.

— Ти ж завжди мріяла вступити до консерваторії...

Я важко зітхнула.

— Думаю, так воно й буде, але трохи згодом. Іноді мрії мусять почекати. Робота мені зараз не завадить — це ж досвід. Крім того, мені варто повчитися... І саме в якості вчителя я матиму таку змогу.

— Філософський у тебе підхід, — сміється Софія.

— А хіба музика — не філософія?

— Може, й так. Але тобі багато хто скаже зі старших учителів, які свого часу теж мали доволі амбіцій та мрій, а так на ніщо й не зважилися. Пам'ятаєш, як казав наш викладач з історії музики? Людина часто стає в'язнем звички, рутини, тому й не бажає змін. Звісно, не всі можуть бути крутими музикантами, грати в симфонічному оркестрі чи будувати сольну кар'єру. Для цього потрібно трохи більше таланту, ніж звичайному вчителю музики. А мені здається, він у тебе, Ромко, якраз і є!

— Ти перебільшуєш... — спробувала заперечити я.

— Припини, — урвала мене Софія, — я ніколи не вважала, що скромність прикрашає людину, радше навпаки! Це — недолік, а тим більше для таланту!

— Мабуть, головне — усвідомлювати свої можливості, — зауважила я.

— Певно! — погодилася Софія, — я й усвідомлюю. Тому відразу вирішила, що буду вчителем. І мені дуже подобається мій вибір. Добрі учителі ще й як потрібні, особливо в таких містечках! Їх бракує! Я зовсім не страждаю від скромності і вважаю, що можу бути добрим вчителем. Побачиш, мої учні будуть одними з кращих.

І в тому можна було не сумніватися. Софії ніколи не бракувало ані амбіцій, ані сумлінності. А ще вона любила і музику, і дітей.

По обіді ми подалися в школу. Степан Васильович зустрів мене мало не з обіймами, але щоби підкреслити мій новий почесний статус учителя, почав звертатися до мене на «ви».

— Це тішить! Ваше завзяття дуже тішить! Нам молоді кадри потрібні! — примовляв він, походжаючи туди-сюди, заклавши руки за спину, немов провадив лекцію, поки я писала заяву. — ...Виховувати таланти, прищеплювати любов до музики, розуміння мистецтва, так би

мовити, це важливе покликання! Різьбити їхні душі витонченішими, вразливішими... Авжеж...

Тієї миті директорового красномовства хтось мав необережність постукати й швидко зазирнути в кабінет.

— Негайно вийдіть! — заgrimів Степан Васильович, від чого я мало не підскочила на стільці. — Скільки разів попереджати! Постукайте й дочекайтеся запрошення ввійти! Шкода, не встиг зауважити, хто це... Отримав би він у мене сто чортів!

Мені здалося, у ледь прочинених дверях промайнула зелена блузка Софії, але я нічого йому про те не сказала. Намагаючись пригадати, на чому він закінчив свою промову в той час, як йому перешкодили, Степан Васильович спересердя махнув рукою й вилаявся тихцем, немовби забувши про мою присутність.

— Сподіваюся, вам не забракне суворості, — зауважив за хвилину, уже височіючи над столом, що видавався надто малим, майже школярським, порівняно з його зростом.

— Перепрошую? — не зрозуміла я.

— Авжеж, вам не причулося, саме суворості, — повторив він. — Без цього педагогу неможливо обходитися, затям це собі, дівчино. У суворіших учителів зазвичай учнівська успішність краща. А це й кількість творів, і якість виконання... Будеш надто поблажлива, почнуться прогули, лінощі... Усе згодом виявляється на академконцертах та іспитах. Отоді доводиться червоніти, а пізно! Був тут у нас недавно один скрипаль, згодом звільнився. Байдужішої людини мені ще не доводилося бачити! Які там учні, яке навчання, які вимоги! Суцільне недбальство! А як скалічив дітей! У всіх неправильна позиція руки! Спробуй-но тепер перевчити! Тому

я завжди повторюю молодим учителям — будьте суворі, сумлінні і пильні! Ви мене зрозуміли?

Ледь стримуючи усмішку, я ствердно кивнула.

Софія показала мені мій клас. Маленька, але затишна кімната. Письмовий стіл, фортепіано, пюпітр і вішалка біля дверей. На стінах портрети відомих скрипалів. За вікном розлогий садок і альтанка. Мабуть, на перервах його наповнює учнівський галас... Тієї миті я чомусь відчувала себе не вчителькою, а малою школяркою, що полюбляє з'їжджати перилами сходів чи сидіти на паркані з течкою для нот якраз навпроти вікна свого класу. Пригадавши себе, я засміялася. Ніби з того часу я анітрохи не змінилася.

Тепер на мене чекала зустріч із моїм новим домом. Невеличка бічна брукована вуличка, засаджена каштанами. Доглянуті будинки визирали з-за садків та квітників, немов гостинно припрошуючи завітати до них, і я усміхалася тій приязності, яку вловлювала в самому повітрі й яка вчувалася мені в усьому, що стрічалось дорогою: у шаленому рокотанні мотоцикла, у перехожому літньому чоловікові, що на знак привітання поштиво підняв капелюха й кивнув головою, у жвавому гавкоті собачати, яке грайливо махало хвостом, у малому трирічному хлопчику, що, видряпавшись на загорожу, проводжав мене цікавим поглядом... Мені майже не довелося блукати, і невдовзі я була вже на місці.

Той будинок, здавалося, уже давно чекав на мене. Він виглядав трохи занедбаним — фарба на вікнах зовсім облуплена, східці збиті, схоже, тут давно не мешкали, але все ж від нього віяло затишком. Можливо, тому, що стіни були рясно оповиті диким виноградом...

— Будинок чекав на вас, — промовила господиня, немов прочитавши мої думки. Невеличка, метушлива й зовсім сива, хоч

начебто ще не стара.

— У нашому містечку тих, хто хотів би винаймати житло, зустрінеш не так часто. Тут давно ніхто не мешкав. Будинок належить моєму синові, але він тепер працює за кордоном і повернеться нескоро. Сподіваюся, ви платитимете вчасно? І дуже прошу вас не пересувати меблів!

Ця жінка, мабуть, любила порозмовляти. Типова риса чи не всіх провінціалок . Знайомлячи мене з будинком, вона без упину щось говорила: про поламану нішу в шафі, яку не було часу замінити, і про полагоджений недавно кран у ванній, який чомусь час від часу тече... І щось про літнього сусіда, що зазирає в чарку і в такому стані дуже охочий до розмов та відвідин... А тому може й сюди зазирнути, але він цілком пристойний, не треба лякатися, просто дуже самотній. Згадала й про свого покійного чоловіка, без якого в хаті геть усе валиться з рук... Вона мешкає в іншому кінці міста й не збирається мене зайвий раз турбувати. Головне, вчасно платити, оскільки вона особа пунктуальна. Якщо в мене виникнуть запитання, я можу телефонувати їй. За хвилю вона про щось мене запитала, я відповіла невлад, від чого господиня вирішила, що я втомилася з дороги, а відтак, забравши гроші за місяць наперед, залишила мене саму.

Будинок невеличкий. Три кімнати, кухня, дерев'яний ганочок... Усюди мене вітали його звуки: скрипіння старого паркету, шафок на кухні, дивана в кімнаті... Затремтівши шибою, вікно, що, здавалося, не відчинялося сто років, впустило трохи призахідного сонця.

— Ласково просимо, Романо, у нове життя, — промовила я до себе.

* * *

Тут був чудовий садок. Уздовж хвіртки скупчилися кущі смородини й малини, кучеряві яблуньки й тендітні вишні погойдували галуззям, немов пританцьовували на вітрі, а довкола хати росли чорнобривці, матіола, флокси й айстри. Давно не кошена трава, яблуньки ажгнулися під рясним тягарем своїх плодів... Уся та зелена гущавина набула якогось особливого дикого владного буяння, не хотілося втручатися й наводити лад. Серед тих заростей можна було просиджувати годинами на втопленій у землю старій лавці, не помічати часу, не думати ні про що. Тому зовсім не дивно, що якимось, прокинувшись вранці й визирнувши в сад, я не одразу помітила несподіваного гостя.

Він сидів на складаному стільці з етюдником простісінько перед моїм вікном і малював. Кумедний солом'яний капелюх приховував його обличчя. Відгорнувши фіранку, якийсь час я відверто спостерігала за тим чоловіком, здивована несподіваною появою. Помітивши мене, він усміхнувся й махнув рукою, немов привітавшись. Немовби старій знайомій, начебто в його появі не було нічого дивного. «Однак, цікаві тут люди, без жодних умовностей... Отак запросто хтось може проникнути у твій садок і малювати...» — промайнула в мене думка. За хвилю я вийшла з будинку й наблизилася до незнайомця.

— Доброго ранку, — заговорив чоловік, на хвилю відірвавшись від свого полотна, — сподіваюся, я вам не завадив?

Мабуть, у мене й досі був надто здивований вигляд, я не спромоглася промовити й слова. Чоловік усміхнувся, відклав пензля і зняв капелюха.

— Я Анатолій, — промовив він. — Але всі називають мене Анатоль. Точніше, це я колись так назвав себе, після того, як прочитав Анатолія Франса. Ви читали цього письменника?

— Ні, — зізналася я, трохи зніяковівши.

— У такому разі рекомендую прочитати.

Йому було десь під сорок. Його аж ніяк не можна було назвати привабливим. Худорлявий, високий, з глибокими сірими очима, примруженими від сонця... Але усмішка пом'якшувала його суворі, на перший погляд, риси і робила їх навіть приємними.

— Ви не образилися, що я без дозволу проник у ваш садок? — запитав Анатоль.

— Яюсь не встигла про це подумати. Але, погодьтеся, це досить несподівано... — заговорила я.

— Не міг стриматися, — відказав чоловік, знову взявшись за пензля. — Сьогодні чудове сонце, світло... Якраз те, що треба.

Я спробувала подивитися на його малюнок, та він повернув свій етюдник убік.

— Не варто. Я ще не закінчив.

— Ви не любите, коли спостерігають, як ви малюєте?

— Не люблю, — зізнався він.

— Чому? Мені, навпаки, дуже подобається...

— Ви теж малюєте?

— Ні... Я лише хотіла сказати, що мені подобається спостерігати, як малюють художники. Спостерігати за творінням чогось дуже цікаво.

— Цікаво? Ще б пак! — буркнув він. — Але ви не малюєте, а отже, не тямите, що цей процес інтимний. Усе одно, що цілуватися з жінкою, а збоку хтось підглядає. Від цього аж ніяк не затишно!

— Мабуть, ви не вмієте абстрагуватися, — припустила я, ледь стримуючи усмішку.

— Не вмію. Аж ніяк не вмію. Отож волю, щоб ніхто не підглядав за тим, як я малюю або цілуюся, — поважно сказав Анатоль.

— Ну, якщо так, не буду, — усміхнувшись, погодилася я.

— Послухайте, а як вас звати? — раптом запитав він, подивившись на мене особливо проникливо.

— Романа.

— Послухайте, Романо, мені спало дещо на думку. Ви б не могли зайти в хату й так постояти біля вікна, як ви стояли?

Я знову здивувалася.

— А нащо?

— Хочу, щоб ви побули моделлю....

— Моделлю? Цікаво... Мені ще ніколи не доводилося позувати. Тоді я переодягнуся і...

— У жодному разі! — урвав мене Анатоль. — Ви все зіпсуєте! Залишайтеся в домашньому халаті, все має бути природно. — А якщо я при цьому питиму каву? Вам це не завадить? — спитала я, знову ледь стримуючи сміх.

— Каву? — перепитав Анатоль, знову уважно подивившись на мене, і вже за хвилю вигукнув: — Ну звичайно! Саме те, що потрібно! Але знаєте, краще, якщо ви не стоятимете у вікні, а сидітимете на підвіконні. Це буде невимушеніше й природніше! І нехай вікно залишається напівпрочиненим із трішки відгорнутою фіранкою! Це надаватиме полотну при такому світлі чогось імлісто-серпанкового...

За якийсь час я вже сиділа на підвіконні, тримаючи в руці горня, дивуючись, що так просто, без жодних вагань прийняла несподівану пропозицію зовсім незнайомої людини. Мені було цікаво, а крім того, мене це не тільки інтригувало, а й розважало. Активними жестами й виразною, трохи кумедною мімікою, Анатоль демонстрував за вікном, як саме мені сісти на підвіконня, у який повернутися бік і, нахиливши голову, взяти в руку горнятко. Тільки-но зауваживши найменші зміни в моїй позі, він щосили тряс головою й невдоволено махав пензлем. Спершу я підсміювалася, вуста самі чомусь розтягувалися в усмішці, чим, мабуть, дратувала його, бо він уривав роботу й супився, погрожуючи мені пальцем, щоб я знову набула поважного вигляду. А трохи згодом мимоволі замилювалася ним. Він малював із дивним завзяттям і часом нагадував щиро захопленого хлопчика, коли отак старанно дотикав фарби, неусвідомлено, немов дитина, прикусивши кінчика язика й ще більше примружуючи очі, а подеколи — одержимого, коли схилявся над тим полотном, наче прагнув у нього влізти, чи дивно похитувався, немов пританцював. Здавалося, рука його танцювала окремо, незалежно від тіла, витворюючи в тому різнобарв'ї на палітрі якусь чудернацьку мелодію. Його пензлик справді здався мені музичним інструментом. Якщо можна було би почути музичні звуки фарб у його виконанні, можливо, це був би джаз.

— Ви геть утомили мене! — повідомила я чоловікові, щойно він наблизився до вікна.

— Знаю, — всміхнувся Анатоль. — Бути натурником — дуже непроста справа. Думаю, легше малювати.

— Справді?

— Якось мені доводилося позувати, коли ще навчався. Я почувався так, неначе перетягав за ту годину зо п'ять мішків із камінням. Тоді й вирішив, що краще малювати самому, і нехай мені позують інші.

— Може, зайдете в дім і вип'єте горнятко кави? — запропонувала я.

— Ні, дякую, — чемно відмовився Анатоль. — Я маю для того задоволення трохи замало часу. Але обов'язково скористаюся з вашого запрошення, будьте певні.

— А чому ви вирішили малювати саме той будинок? — спитала я. — Навколо ж стільки гарних інших будинків... Через те, що тут ніхто не мешкає й не буде ніякого клопоту з господарями?

— Не зовсім. Кожен художник шукає чогось особливого, щоб покласти на полотно.

— Особливого? А що особливого в цьому будинку?

Анатоль поблажливо всміхнувся, немовби ввічливо вибачаючи якесь моє невігластво.

— Ну це для вас нічого особливого. А для мене — ціла історія.

— Історія? Яка історія?

— Довго розповідати. Якось, може, іншим разом, якщо вам буде цікаво, — відказав Анатоль, уже прямуючи до свого етюдника.

— А все-таки, ви покажете мені те, що намалювали? — гукнула я йому вже у спину.

Він на мить спинився й обернувся, але не відповів. Швиденько зібравши етюдник та фарби, зняв свого солом'яного капелюха й помахав мені біля хвіртки рукою, гукнувши:

— Якщо трапиться нагода!

Я не брала до рук скрипки вже кілька днів. Сьогодні вперше витягла її з футляра, дмухнула в деки, здуваючи невидимі порошинки,

й натерла каніфоллю смичок. Тільки-но я провела смичком по струні, вона озвалася тужно й докірливо. Діставши з етажерки ноти, я на кілька годин заглибилася в музику. Гра на скрипці для мене — не тільки вправляння. Це своєрідна медитація, щось більше, аніж звичайна потреба й задоволення. Щось, що я ніколи не могла пояснити. Може, таким чином я розкривала свої відчуття, виливала настрої й думки, намагалася щось збагнути, і нерідко — в собі? Зігравши, я завжди відчувала дивне полегшення й наповнення. Скрипка загострювала в мені емоційність, приховувала таємничі символи музики, які я прагла розгадати в дитинстві, але так само, як і тоді, продовжувала їх лише відчувати.

Пам'ятаю сліпого скрипаля. Він грав на сходах біля підземного переходу, і перехожі кидали йому в розкритий футляр гроші. Я довго дивилася на нього. Його тонкі пальці немов бавилися струнами, тремтіли й бігали ними так невимушено, легко й граційно... Він усміхався, мабуть, тим веселим мелодіям, які грав. Мене це дуже вразило, і я довго згадувала його.

— А як він грає, не бачачи? — запитала я тоді маму.

— Він відчуває скрипку і завдяки їй бачить увесь світ, тільки трохи по-іншому. Можливо, навіть і кращим, аніж він є насправді. Так, як здатен собі його уявити.

Я заплющую очі й відчуваю на своїх повіках сонце. Яким би я уявляла його, якби ніколи не бачила? Можливо, що воно не десь на небі, а зовсім близько, може, довкола мене, тому так гріє, немов тулиться до мого обличчя?

— Тому він і всміхається? — приходять мені думка. — Бо всі гадають, що він невидючий, а насправді він бачить? Але як то — відчувати скрипку?

— Так, як живу істоту, кожна її струнку, яку ти маєш полюбити. Тільки тоді вона буде ніжною й чуттєвою, тільки тоді вона діткне і вразить по-справжньому тих, хто слухатиме.

Мама була вчителем музики в середній школі. Вона часто грала на фортепіано. Її гра — то, мабуть, найперше, що пам'ятаю — лежачи в колисці, я слухала фортепіанні п'єси. Та найбільше я любила, коли вона брала до рук сопілку. Було в тому щось особливе. Її звук здавався бентежно-ніжним, тремтливим і чомусь рідним-рідним... Може, в ту мить озивалася в мені просто пам'ять генів? Особливо я любила пісню про чарівну скрипку, де дівчина покохала скрипаль, хоч ті мелодії, які він грав, як виявилось, були для іншої...

— Найкраще та мелодія звучить на скрипці, — казала мама.

— Шкода, що ти не вмієш на ній грати, — жалкувала я.

Пам'ятаю, як якось побачила на вулиці дівчинку мого віку. Вона тримала в руці маленький футляр зі скрипкою.

— Це іграшкова скрипка? — спитала я маму. — Я також таку хочу!

— Ні, не іграшкова, це справжня скрипка, тільки маленька, — пояснила мені мама. — Дівчинка вчиться на ній грати.

Подумавши, я вирішила теж учитися грати на скрипці.

— Але я хочу грати так, як той сліпий скрипаль, — заявила я батькам, і тато відвів мене в музичну школу. Відтоді я вже не уявляла свого життя без скрипки.

Щойно розпочавши грати, я раптом почула стукіт у шибу. Я здригнулася, ноти впали додолу. У вікно зазирає якийсь літній чоловік у зім'ятому брудному кашкеті. Він прикладає дашком до чола руку, зазираючи у вікно. Спочатку я вирішила сховатися й почекати, поки він піде, хоча, схоже, він здогадався, що хтось у хаті є, бо знову

постукав. Дивна місцевість, тут люди без жодних церемоній вдираються у твоє життя.

— Агов! — гукнув чоловік. — А хто це тут так грає? Я ваш сусід! Нічого не вдієш. Я пішла відчинити двері.

— Доброго дня. Я — ваш сусід, Микола, — заговорив чоловік, відверто розглядаючи мене, тільки-но я відчинила. — Ось, проходив повз вашу хату, вирішив зайти на хвилюку...

Він мав якийсь недбалий вигляд — засмальцьовані штани невизначеного буро-брунатного кольору, давно нестрижене волосся... Обличчя у дрібних зморшках — ними, мабуть, позначило його не вельми прихильне життя, тільки очі сповнені якогось молодечого блиску. Тому було важко визначити, чи йому за п'ятдесят, чи вже давно за шістдесят.

— То ви тепер тут живете? — спитав він.

— Та начебто... — відповіла я не зовсім приязно, намагаючись зрозуміти, що йому від мене потрібно.

— Господиня казала, що тут житиме музикантка... Як вас, пробачте?..

— Романа.

— Романа... — повторив сусід, дивно усміхаючись, немов якійсь думці. — Так звали одну жінку, через яку я колись замолоду втратив голову. Гарна була нестерпно, вогненно-руда і пристрасна, як чортиця. Взагалі руді рідко коли бувають вродливими, а вона була... Я не бачив її тридцять років і недавно стрів на вокзалі. Тепер вона товста й беззуба, продає насіння й лається з міліціантами. Звичайна баба... Не впізнав би, якби вона не заговорила. Голос не змінився нітрохи. Отак постояв, подивувався... А я? Нічим не ліпший за неї. Якби ви поглянули на мої старі знімки... Краще було нам побратися й разом

снувати життям, а я завжди думав, що не гідний її. Отак воно буває. А гарно ви граєте. Не хотілося навіть врівати вас. Але дуже вже було цікаво подивитися на музикантку. Я ж також трохи граю...

— Граєте? То ви музика?

— Музика? Не знаю, чи так гідний би назватися. Самоук. Граю трохи на баяні, на гармошці...

Я почувалася геть незручно, стоячи в дверях і тримаючи цього чоловіка на порозі, але впускати його в будинок мені чомусь не хотілося. Як і більшість мешканців великих міст, я була не надто довірливою до незнайомців.

— Ви, коли що, звертайтеся, — провадив він, — щось полагодити чи допомогти... Господиня завжди запрошувала мене. Я живу он, через будинок — з сірою черепицею дахівка, бачите? Взагалі помешкання ви собі обрали правильно: і гарне, і з садочком, і до центру близенько...

— Певно, будинку не менше ста років? — припустила я.

— Десь, може, й так... Сто років. Напевно, саме в таких будинках мають за велику приємність мешкати привиди. А ви їх ще не зустрічали? — підморгнув мені сусід Микола.

— Та ні, ще не зустрічала.

— Якщо раптом зустрінете, зіграйте їм на скрипці. Вони страх як полюбляють музику, — знову підморгнув мені по-змовницьки чоловік, зберігаючи при цьому поважність.

Що ж, із почуттям гумору принаймні у нього все гаразд, — подумала я.

— Послухайте, а ви часом не курите? — спитав чоловік.

— Ні, — відказала я. — Ви хотіли пригоститись цигаркою?

— Та ні, думав, покуримо разом. У товаристві воно завжди якось смачніше чи що... — всміхнувся він. — Я чого спитав — тепер чимало

молодих жінок курять. Ну добре, не буду вам більше заважати, грайте. Для музиканта то поважна справа, — піднявши на знак прощання кашкета, сусід Микола поволі почвалав до хвіртки.

Увечері до мене завітала Софія. Вона принесла з собою щось жваве, неспокійне й безтурботне. Вона походить по кімнаті, розмахуючи широкою, модною спідницею, демонструючи мені майстерність своєї знайомої кравчині. Її голос і сміх лунають на весь будинок. Вона з цікавістю зазирає в шухляди шафки, підскакує на канапі, ковзається паркетом, торкається гардин, розсуваючи їх і зсуваючи... Здається, вона намагається розбудити будинок, розбурхати його, розкошлатати. Я іноді на якусь хвилю забуваю слухати і спостерігаю за Софіїним живим емоційним обличчям, яке можна читати, як книжку. Її брови то повзуть угору, то супляться в рівну лінію, то підскакують, немовби їм замало місця на високому чолі, від крил носа повзе ледь помітна складка, від чого здається, що обличчя всміхається без жодної усмішки; вуста складаються в пухкий бутон, що за мить розпускається ще до того, як її діткне невгамовно дзвінкий голос... За горням чаю я їй розповіла про своє дивне знайомство з Анатолем.

— Я знаю його, — сказала Софія. — Він учитель малювання. Начебто вивчає неофіційну історію нашого міста. Тобто його історію через якісь перекази, родові легенди звичайних людей, давні, мало кому відомі місцеві події й таке інше, і малює ці так звані історичні місця.

— Історичні місця?

— Ну так. Наприклад, напіврозвалений католицький костел чи старий єврейський цвинтар, де тепер парк, чи площу в центрі, де колись був ринок... Він змальовує образи тодішніх міщан,

використовуючи натури сучасних людей. Іноді прохає, щоб йому позували. Дехто згодом обурюється, а то й ображається, бо не впізнає себе в тому чи іншому образі. Тому тепер йому, здебільшого, відмовляють. Взагалі його вважають диваком й іноді з нього підсміюються, але це проблема всіх провінційних містечок, де людині творчій непросто, бо без богемного середовища важко знайти розуміння.

— Ти бачила ці картини?

— Так, колись він влаштував виставку в якесь свято на площі.

— І як?

Софія стонула плечем:

— По-моєму, цілком гідне уваги...

— І це все?

— Ну, напевно, талановито... — додала вона, знову стонувши плечем. — Хоча я не тямлю в живописі.

— Хотіла б я побачити, — задумливо промовила я.

— Здається, той дивак тебе неабияк заінтригував, — усміхнувшись, зауважила Софія.

— Скажи, ти щось знаєш про цей будинок? — спитала я, не зважаючи на її слова. — Хто тут жив раніше? І що з ним пов'язано такого цікавого? Він чомусь малював його.

— Не знаю... Може, ти сама питаєш його?

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

BOOK2GO
ЕЛЕКТРОННІ КНИГИ

КУПИТИ